

تعیین نقش ابعاد و مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی پسر از دیدگاه معلمان شهرستان آبدانان در سال ۹۴-۹۳

اکبر رهنما^۱، ایوب علی فت^۲، محمود امیدی^{۳*}

(۱) دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد تهران.

(۲) دانشجوی کارشناس ارشد مطالعات برنامه ریزی درسی دانشگاه شاهد تهران

(۳) دانشجوی کارشناس ارشد مطالعات برنامه ریزی درسی دانشگاه شاهد تهران

*نویسنده مسول: mahmoudomidi@yahoo.com

تاریخ دریافت مقاله ۹۵/۶/۲ تاریخ آغاز بررسی مقاله ۹۵/۸/۷ تاریخ پذیرش مقاله ۹۵/۱۱/۲۱

چکیده

هدف پژوهش، تعیین نقش ابعاد و مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی پسر از دیدگاه معلمان شهرستان آبدانان در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ می‌باشد. روش پژوهش توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش کلیه معلمان مقطع ابتدایی شهرستان آبدانان که جمعیت آن‌ها برابر با ۳۰۷ نفر است. از این جامعه آماری با استفاده از نمونه‌ای تصادفی (طبقه‌ای) و با استفاده از فرمول کوکران نمونه آماری پژوهش برابر با ۱۷۱ نفر بدست آمد. برای سنجش خودکارآمدی اجتماعی از ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید و برای سنجش برنامه درسی پنهان از ابزار پرسشنامه ترکیبی پروین (۱۳۹۳) و احمدیان (۱۳۹۱) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد) و استنباطی (آزمون t تک گروهی، تحلیل واریانس) استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان داد نقش مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی شهر آبدانان معنادار بوده است و مؤثرترین عامل بر خودکارآمدی تحصیلی مربوط به مؤلفه‌ی روش تدریس و کم‌ترین آن مربوط به مؤلفه‌ی محتوا بود.

کلید واژگان: برنامه درسی پنهان، خودکارآمدی تحصیلی، معلمان آبدانان.

مقدمه

تلاشی در نظام مند کردن تمامی نظریه‌ها با نگرشی متاتئوریک داشته و موفق به ترسیم و ارائه نظام در این خصوص گردیدند که سه مقوله‌ی کلی «برنامه درسی رسمی یا صریح» (Explicit curriculum)، «برنامه‌ی درسی عقیم یا پوچ» (Explicit curriculum) و «برنامه‌ی درسی پنهان یا مستتر» (Hidden curriculum) را در برداشت. تعریف «برنامه‌ی درسی پنهان» بسیار دشوارتر از اصطلاح «برنامه‌ی درسی رسمی» است. این به دلیل پیچیدگی تعریف اصطلاح «پنهان» است. زیرا تجربیات و یادگیری دانش‌آموزان با یکدیگر تفاوت دارد و همچنین با تغییرات تدریجی باورها و دانش هر اجتماع، دائماً در حال تغییر است (اسکندری، ۱۳۸۷).

برنامه‌ی درسی به عنوان یکی از ستون‌های الزامی سازه علوم تربیتی نقش بی‌بدیلی در عملکردهای تربیتی داشته است و حتی پا را از قلمرو رسمی بودن بیرون گذاشته، فرایندهای غیر رسمی را در بر گرفته است. برنامه‌ی درسی، به منزله‌ی ظرف و ظرفیتی در نظر گرفته شده است که کارکردهای چندگانه پیدا کرده و درصدد برآمده تا همه اتفاق‌های آموزشی آشکار و پنهان و شکل عملی شدن انتظارات و مقاصد آموزشی را در خود جای دهد. برنامه درسی به منزله‌ی یک فرایند می‌خواهد مسیری باشد که آغاز و پایان جریان یادگیری و آموزش را به هم پیوند دهد. از اواسط دهه ۱۹۷۰ و اوایل ۱۹۸۰ متخصصان برنامه درسی

برنامه درسی با ابعاد مختلف آموزش و یادگیری در ارتباط است که یکی از این ابعاد، خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان است. چانک و دیگران (۲۰۰۸) خودکارآمدی را توانایی‌های مشهود فرد برای یادگیری یا فعالیت در سطوح تعیین شده می‌دانند. همچنین امورود^۳ (۲۰۰۶) معتقد است که خودکارآمدی قضاوت خود ساخته فرد درباره توانایی‌هایش در انجام موفقیت آمیز وظایفش است. خودکارآمدی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نقش غیر قابل انکاری دارد.

از آنجایی که بسیاری از ابعاد و مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان، می‌تواند روی خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان تاثیر داشته باشد، لذا با توجه به اهمیت نقش خودکارآمدی در بهبود توانایی‌های افراد و عملکرد تحصیلی آنها، می‌توان به تحقیقی در مورد نقش ابعاد و مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان در خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دست زد.

بیان مساله

نظام آموزش و پرورش هر جامعه‌ای از انتقال پنهان و آشکار هنجارها و نگرش‌های خاص به فراگیران فارغ نیست. دانش آموزان در مدرسه که تأثیر پذیرترین دوره‌ی رشد فردی است در معرض آموزش برنامه‌های آشکار و مدون قرار دارند و ضمن آن تجاربی را کسب می‌کنند که به شکل غیرمستقیم یا غیرآگاهانه شکل دهنده فرهنگ و ارزش‌های مورد پذیرش آنان است. اثربخشی این تجارب به مراتب بیشتر از روش‌های مستقیم و کوشش‌های آگاهانه است (علوی و همکاران، ۱۳۸۶).

انواع برنامه درسی می‌تواند عرصه‌ها و حوزه‌هایی را پیش روی یادگیرندگان قرار دهد و زمینه رشد و ارتقای ظرفیت‌های زیربنایی و بنیادی گردد (ابراهیمی قوام، ۱۳۸۸: ۲۳۲). در بین انواع برنامه درسی می‌توان به برنامه درسی پنهان اشاره کرد. به اعتقاد آیزنر مدارس به طور همزمان مبادرت به تدریس سه برنامه می‌نمایند. این

برنامه درسی پنهان، بعد غیر قابل پیش بینی یادگیری است. طراحی آموزشی بدون توجه به این بعد، غفلت از بخش مهم عواملی است که در یادگیری دانش آموز تاثیر فراوان دارند. معلمان به طور معمول در طراحی آموزشی به عوامل آشکار موثر در تدریس توجه می‌کنند و از عوامل پنهان غافل نمی‌مانند. بنابراین، لازم است عوامل اساسی موثر در شکل‌گیری برنامه پنهان شناسایی و آشکار شوند و تا حدودی در طراحی و اجرا تحت ضابطه و کنترل در آیند (ملکی، ۱۳۸۵: ۷۱).

از برنامه درسی تعاریف مختلفی بدین شکل صورت گرفت است. در دایره‌المعارف برنامه‌ی درسی، والانس، برنامه درسی پنهان را چنین تعریف می‌کند: «برنامه‌ی درسی پنهان به عملکردها و نتایج آموزشی اطلاق می‌شود که با وجود آشکار نبودن در رهنمودهای برنامه‌ی درسی یا سیاست‌های آموزش و پرورش، بخش حتمی و مؤثر تجربه‌ی تحصیلی است (قورچیان، ۱۳۷۴).

در توضیح کمبل^۱ از برنامه پنهان آمده که، برنامه پنهان، استعاره‌ای مناسب برای توصیف ماهیت سایه وار، تعریف نشده و بی‌شکل آن چیزهایی است که به شکلی ضمنی و درهم تنیده در مقابل با بیان رسمی برنامه‌های آموزشی ارائه می‌شود و شکل خاصی از تعامل آموزشی و تربیتی را بیان می‌کند (اسکندری، ۱۳۸۳: ۷۰).

به اعتقاد دورکیم^۲ برنامه درسی پنهان، قوانین سیستم‌های همگانی در سیستم آموزشی است که به فراگیر می‌آموزد که باید به طور منظم به مدرسه برود، در یک زمان خاص به مدرسه برسد، تمامی منش‌ها و رفتارهای وی باید ویژگی‌های خاصی داشته باشد، درسش را یاد بگیرد و تکالیف خود را انجام دهد. در تمامی این موارد الزاماتی وجود دارد که فراگیر نیازمند یادگیری آن است؛ اگرچه به تمامی این موارد به طور مستقیم به عنوان برنامه درسی پنهان اشاره نشده است، اما همگی به برنامه درسی بر می‌گردد (دورکیم، ۱۹۶۱).

العاده ای انجام دهند. عملکرد مؤثر هم به داشتن مهارت و هم به باور در توانایی انجام آن مهارت نیازمند است. اداره کردن موقعیت های دائمی، تغییر، مبهم و غیر قابل پیش بینی واسترس را مستلزم داشتن مهارت های چندگانه است (عبداللهی، ۱۳۸۵).

بنابراین، با توجه به نقش برنامه درسی پنهان در مدارس و اثر گذاری آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و همچنین نقش تعیین کننده خود کارآمدی دانش آموزان بر پیشرفت تحصیلی آنها، لازمه انجام پژوهشی مبنی بر تعیین نقش برنامه درسی پنهان بر روی خود کارآمدی دانش آموزان احساس می شود. از این رو، این تحقیق با هدف تعیین نقش ابعاد و مؤلفه های برنامه درسی پنهان بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان ابتدایی پسر از دیدگاه معلمان شهرستان آبدانان در سال ۹۴-۹۳ اجرا شده است.

پیشینه پژوهش

از آنجا که تا به حال، پژوهشی جامعی در مورد برنامه درسی پنهان و خود کارآمدی صورت نگرفته است، لذا در قسمت پیشینه ی پژوهش نزدیک ترین تحقیقات به مسئله پژوهش مورد بررسی قرار می گیرد. کریمی (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان «برنامه درسی پنهان؛ تاکید بر تربیت اجتماعی» نشان داد که شناسایی جنبه های بازدارنده برنامه درسی پنهان با تاکید بر تربیت اجتماعی فراگیران می تواند به تحقق اهداف برنامه ریزی شده و آشکار تربیت اجتماعی محیط آموزشی کمک کند. بیان فر (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان «تبیین اثر برنامه درسی پنهان مدارس بر بازده های عاطفی یادگیری در دانش آموزان دوره راهنمایی به منظور ارائه مدل» نشان داد که به منظور کاهش آثار منفی این برنامه و طراحی محیط های آموزشی مطلوب تر مدلی طراحی و پیشنهاد شده است. پژوهش مارتین^۱ و همکاران (۲۰۰۳) اشاره کرد که مدیریت کلاس درس را به عنوان نخستین مسئولیت معلم در تدریس می دانند و بیان می کنند که در پرتو آن است که می توان بهترین فضا

سه برنامه شامل: برنامه درسی صریح یا رسمی، برنامه درسی پوچ و برنامه درسی پنهان است و این برخلاف تصور رایج به مدرسه است که آن را پدیده ای تک بعدی یا تک ساختی انگاشته و مدارس را صرفاً مهد اجرای برنامه درسی صریح می پندارند (مهرمحمدی، ۱۳۸۸: ۶۴).

کارکنان مدرسه و خصوصاً معلمان نقش بسیار مهم و تسهیل کننده ای در فرآیند رشد را بر عهده دارند. بنابراین مدرسه و کلاس درس مکانی است که می تواند زمینه رشد همه جانبه دانش آموزان را فراهم آورد و اگر قرار است در مدرسه رشد صورت گیرد و آن رشد همه جانبه باشد نیاز به ملزومات خاصی از قبیل مسائل فیزیکی، محتوا، نیروی انسانی، نوع تعامل بین افراد و... است (موسوی، ۱۳۸۷).

از سوی، ایجاد رابطه مثبت، درک همدلانه، برقراری ارتباط مطلوب، توجه به نیازهای دانش آموزان و... کمک خوبی برای ایجاد یک محیط مطلوب برای یادگیری و رشد خواهد بود. علاوه براین یکی از مشکلاتی که کودکان و نوجوانان دارند این است که به خود اعتماد ندارند. این عدم اعتماد دو علت اساسی دارد، اول آنکه کودکان و نوجوانان هنوز وضعیتشان تثبیت نشده است و در هر کار و جریانی دلشان می لرزد و تردید دارند و نمی دانند که می توانند یا نمی توانند. دوم این که بزرگ ترها فرصت لازم به آنها نمی دهند، یعنی نمی گذارند کودکان ارزشمندی خود را بروز دهند. همیشه با کلمه "زوداست" یا این که "کار شما نیست" کودکان و نوجوانان را دلسرد می کنند و از انجام کارها و خلق ابتکارات ممانعت به عمل می آورند. نکته بسیار دقیقی که می توان آن را علت این امر دانست، این است که در خانواده ها و محیط مدارس اساساً روح تأیید و صحت وجود ندارد (قورچیان، ۱۳۷۷).

نظریه خود کارآمدی از نظریه کلی یادگیری است که با برنامه درسی، به ویژه برنامه درسی پنهان در ارتباط است و در حوزه ی عاطفی و احساسی دانش آموزان دخیل است. احساس خود کارآمدی افراد را قادر می سازد تا با استفاده از مهارت ها در برخورد با موانع کارهای فوق

- ۴- نقش قوانین و مقررات (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟
- ۵- نقش مکان فیزیکی (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟
- ۶- نقش محتوا (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر از منظر هدف، کاربردی و از حیث گردآوری داده ها توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق حاضر، کلیه معلمان ابتدایی شهرستان آبدانان در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ است که شامل ۳۰۷ معلم می باشد که از این بین تعداد ۱۸۰ از معلمان را، معلمین زن تشکیل می دهد و تعداد ۱۲۷ نفر هم از معلمین مرد تشکیل شده است.

نمونه پژوهش

در این تحقیق به منظور تعمیم نتایج از بین جامعه آماری فوق به صورت نمونه ای تصادفی (طبقه ای) و با استفاده از فرمول کوکران ۱۷۱ معلم به عنوان نمونه انتخاب شد.

ابزار پژوهش

در این تحقیق از دو ابزار (پرسشنامه) استفاده شده است. الف) ابزار محقق ساخته سنجش خود کارآمدی: که محقق طی بررسی مبانی نظری و تحقیقات پیشین به آن رسیده است و روایی آن توسط چند تن از متخصصان حیطه برنامه درسی و فلسفه تعلیم و تربیت با استفاده از مقیاس لیکرت مورد بررسی قرار گرفت. پایایی آن در یک مطالعه مقدماتی بررسی ۳۰ نفر از معلمان با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بدست آمد که آلفای آن ۰/۹۲ با استفاده از نرم افزار SPSS محاسبه شد. ب) ابزار تحقیق ترکیبی ۳۰ سوالی

را برای یادگیری دانش آموزان فراهم کرد. گرفنین (۲۰۰۶) در پژوهش خود به « بررسی تاثیر ویژگی های شخصیتی پایدار بر روی خود کارآمدی کامپیوتر» پرداخت. نتایج تحقیق او نشان داد افرادی که نسبت به تجارب جدید پذیرا تر هستند، علاوه بر داشتن خود کارآمدی بالاتر، دارای گرایش به استفاده از ابعاد مختلف تکنولوژی هستند. بیشترین تحقیقاتی که در حوزه برنامه درسی پنهان انجام شده مختص به مناطق شهری و مسائل دانشگاهی است و به مناطق روستایی توجه چندانی نشده است. به همین خاطر شهرستان آبدانان به دلیل بافت روستایی و عشایری که دارد و به خاطر اینکه بیشتر مدارس آن روستایی هستند انتخاب شد و در این تحقیق به دنبال پی بردن به این نکته- ایم که برنامه درسی پنهان چه تاثیر متفاوتی دارد. این پژوهش با عنایت به ورود به مبانی نظری و نیز سوابق پژوهش در این زمینه و با توجه به تاثیر ابعاد و مؤلفه های برنامه درسی پنهان به عنوان منبع اساسی یادگیری عمیق و ماندگار و با توجه به این که تاکنون پژوهش جامعی در ارتباط با نسبت برنامه درسی پنهان و خودکارآمدی تحصیلی صورت نگرفته، انجام گرفته است.

سوالات پژوهش

سوال اصلی

تعیین نقش ابعاد و مؤلفه های برنامه درسی پنهان بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان ابتدایی پسر از دیدگاه معلمان شهرستان آبدانان در سال ۹۴-۹۳ چگونه است؟

سوالات فرعی

- ۱- نقش معلم (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟
- ۲- نقش روش تدریس (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟
- ۳- نقش ارزشیابی (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟

تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟

بررسی نتایج ارائه شده در جدول شماره (۱) حاکی از آن است که در خصوص مؤلفه نقش معلم (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۱ وجود دارد (۱۰۱,۶۲=t). نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش معلم (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان به لحاظ آماری معنادار بوده است.

۲- سؤال دوم پژوهش: نقش روش تدریس (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟

بررسی نتایج ارائه شده در جدول شماره (۲) حاکی از آن است که در خصوص نقش مؤلفه روش تدریس (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۱ وجود دارد (۷۳,۴۶=t). نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش روش تدریس (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان به لحاظ آماری معنادار بوده است.

۳- سؤال سوم پژوهش: نقش ارزشیابی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟

که برای سنجش ابعاد برنامه درسی پنهان از دو کار پروین (۱۳۹۳) و احمدیان (۱۳۹۱) استفاده شده و ضریب پایایی آن‌ها به ترتیب ۰/۹۳ و ۰/۸۶ بوده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، برای تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه و متناسب با سؤالات تحقیق، برای توصیف وضعیت موجود و دسته بندی گروه‌های آزمودنی از نظر صفات مختلف و توصیف ویژگی‌های جامعه آماری از روش‌های آمار توصیفی همچون (فراوانی، درصد، نمودار، شاخص- های گرایش مرکزی (میانگین، انحراف معیار)، شاخص- های پراکندگی (خطای استاندارد میانگین، انحراف استاندارد) استفاده شده است. برای کمک به برقراری ارتباط میان متغیرهای تحقیق به طوری که بتوان از طریق آنها استنتاج نمود، از روش‌های آمار استنباطی همچون تی مستقل و سایر روش‌ها ... با توجه به وجود مفروضه‌های کاربرد این آزمون‌ها استفاده شد و برای این منظور از طریق نرم افزار آماری SPSS با ورژن ۲۱ استفاده شده است.

یافته‌ها

بر اساس اطلاعات استخراج شده از پرسش نامه ها تعداد گروه نمونه معلمان مرد ۱۲۷ نفر تقریباً ۴۱,۵ درصد و تعداد معلمان زن ۱۸۰ نفر تقریباً ۵۸,۵ درصد بوده است. همچنین با توجه به اطلاعات استخراج شده ۳۲,۲ درصد پاسخ دهندگان در گروه سنی ۲۰-۳۰ سال ۵۳,۲ درصد گروه سنی ۳۱-۴۵ سال و ۱۴,۶ درصد پاسخگویان نیز سن بالای ۴۵ سال تشکیل می دهند. اطلاعات استخراج شده نشان داد وضعیت استخدامی پاسخ دهندگان ۲۵,۱ درصد پیمانی و ۷۴,۹ درصد نیز رسمی بوده است.

۱- سؤال اول پژوهش: نقش معلم (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی

جدول ۱. بررسی وجود تفاوت معنادار بین اظهارات پاسخگویان در خصوص نقش معلم بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان

شاخص آماری	میانگین	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	t	سطح معناداری
نقش معلم	3.7895	۳	.48762	.03729	101.62	۰/۰۰۰

جدول ۲. بررسی وجود تفاوت معنادار بین اظهارات پاسخگویان در خصوص نقش روش تدریس بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان

شاخص آماری	میانگین	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	t	سطح معناداری
روش تدریس	4.2865	۳	.76296	.05835	73.46	۰/۰۰۰

جدول ۳. بررسی وجود تفاوت معنادار بین اظهارات پاسخگویان در خصوص نقش ارزشیابی بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان

شاخص آماری	میانگین	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	t	سطح معناداری
نقش ارزشیابی	4.1520	۳	.82621	.06318	65.71	۰/۰۰۰

جدول ۴. بررسی وجود تفاوت معنادار بین اظهارات پاسخگویان در خصوص نقش قوانین و مقررات بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان

شاخص آماری	میانگین	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	t	سطح معناداری
نقش قوانین و مقررات	3.9942	۳	.87781	.06713	59.50	۰/۰۰۰

جدول ۵. بررسی وجود تفاوت معنادار بین اظهارات پاسخگویان در خصوص نقش مکان فیزیکی بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان

شاخص آماری	میانگین	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	t	سطح معناداری
نقش مکان فیزیکی	۳,۴۰۱	۳	.63381	.04847	۶۹,۷۳	۰/۰۰۰

جدول ۶. بررسی وجود تفاوت معنادار بین اظهارات پاسخگویان در خصوص نقش محتوا بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان

شاخص آماری	میانگین	میانگین نظری	انحراف معیار	خطای معیار	t	سطح معناداری
نقش محتوا	3.3801	۳	.63381	.04847	69.73	۰/۰۰۰

مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان میزان درصد

۱	روش تدریس	۴,۲۹
۲	ارزشیابی	۴,۱۵
۳	قوانین و مقررات	۳,۹۹
۴	معلم	۳,۷۹
۵	مکان فیزیکی	۳,۴۰
۶	محتوا	۳,۳۸

از آن است که از دیدگاه معلمان نقش مکان فیزیکی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان به لحاظ آماری معنادار بوده است.

۳- سؤال شش پژوهش: نقش محتوا (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟

بررسی نتایج ارائه شده در جدول حاکی از آن است که در خصوص مؤلفه نقش محتوا (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۱ وجود دارد ($t=69,73$). نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش محتوا (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان به لحاظ آماری معنادار بوده است.

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که نقش مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان به لحاظ آماری معنادار بوده است. نظر به اینکه تمام (t) تی های مشاهده شده معنی دار بود. جهت مقایسه ی بهتر نتایج میانگین‌های به دست آمده به ترتیب زیر می‌آید:

بنابراین مهم‌ترین عوامل مؤثر بر خودکار آمدی اجتماعی به صورت جدول زیر عبارت بودند از :

بحث و نتیجه‌گیری

برنامه درسی پنهان، نقش انگار ناپذیری در آموزش و یادگیری دانش آموزان دارد. و انجام پژوهش‌های در مورد نقش برنامه درسی پنهان با ابعاد دیگر تاثیر گزار در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می تواند یکی از زمینه های کمک به گسترش نقش برنامه درسی پنهان در

بررسی نتایج ارائه شده در جدول شماره (۳) حاکی از آن است که در خصوص نقش مؤلفه ارزشیابی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۱ وجود دارد ($t=65,71$). نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش ارزشیابی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان به لحاظ آماری معنادار بوده است.

۱- سؤال چهار پژوهش: نقش قوانین و مقررات (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟

بررسی نتایج ارائه شده در جدول حاکی از آن است که در خصوص نقش مؤلفه قوانین و مقررات (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۱ وجود دارد ($t=59,50$). نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش قوانین و مقررات (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان به لحاظ آماری معنادار بوده است.

۲- سؤال پنج پژوهش: نقش مکان فیزیکی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان چگونه است؟

بررسی نتایج ارائه شده در جدول شماره (۵) حاکی از آن است که در خصوص نقش مکان فیزیکی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خود کارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی شهر آبدانان تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۱ وجود دارد ($t=69,73$). نتایج حاکی

یادگیری باشد. از این رو این تحقیق با هدف تعیین نقش ابعاد و مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان ابتدایی پسر از دیدگاه معلمان شهرستان آبدانان در سال ۹۴-۹۳ انجام گرفت.

نتایج بررسی سؤال اول پژوهش: اولین سؤال پژوهش عبارت بود از این که نقش معلم (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی چگونه است؟

تحلیل انجام شده پیرامون سؤال یک پژوهش، نقش معلم بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی آبدانان حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش معلم (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر آبدانان به لحاظ آماری معنا دار بوده است (جدول شماره ۱).

بر اساس پیشینه تحقیقات انجام گرفته پژوهش افروز (۱۳۷۷) بیان می‌کند که، معلم عادل در ارتباط با شاگردانش، آنها را با لحنی آرام و پر از مهر، با کلامی جالب و جذاب و به تناسب سن و رشد آنها، به زبان می‌آورد. نقش معلم بیشتر از نظر تربیتی و نحوه ارتباط صحیحی که بین معلم و شاگردانش برقرار می‌گردد بر خودکارآمدی آنان تأثیر دارد. یافته‌های مذکور با نتایج یافته‌های بزرگر (۱۳۸۶)، که به عنوان یک الگوی حرفه‌ای، بر روی ایجاد انگیزه‌ی آموزشی، نگرش اخلاقی و انسانی و رفتار و مهارت‌های انسانی بسیار مؤثر هستند، همسو بود. همینطور مصلی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۲) دریافتند، با توجه به نقش معلم در شکل‌دهی ابعاد برنامه درسی پنهان و با توجه به نقش این موضوع در شکل‌گیری ابعاد مختلف علمی، اجتماعی و اخلاقی- تربیتی دانشجویان نیاز است که توجه اساسی به این بعد از برنامه درسی لحاظ شود.

رسالت اصلی نظام تعلیم و تربیت ایجاد بستری مناسب برای شناسایی استعداد‌های دانش‌آموزان، کمک در جهت بروز آنها و شکوفایی استعدادها با توجه به تفاوت‌های فردی است. معلمان اساسی‌ترین نقش را در این فرآیند بر

عهده دارند. معلمان به عنوان یک الگوی تربیتی، بر انگیزه-ی پیشرفت تحصیلی، نگرش‌های اخلاقی دانش‌آموزان و رفتارهای اجتماعی آنان بسیار مؤثر هستند و بی‌شک معلمان متخصص، پویا و با انگیزه در تحقق اهداف آموزش و پرورش نقش به‌سزایی دارند. معلمان به‌عنوان یک الگو نقش اصلی را در خودکارآمدی و خودباوری دانش‌آموزان در عرصه‌های اجتماعی، اخلاقی، علمی و تربیتی بر عهده دارند. نتیجه بررسی سؤال اول پژوهش اهمیت این موضوع را نشان داد.

نتایج بررسی سوال دوم پژوهش: دومین سؤال پژوهش عبارت بود از این که نقش روش تدریس (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پسر ابتدایی چگونه است؟ تحلیل انجام شده، پیرامون سوال شماره‌ی دو پژوهش، حاوی یافته‌های زیر بود:

تحلیل انجام شده پیرامون سوال دو پژوهش، نقش روش تدریس بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پسر ابتدایی آبدانان حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش روش تدریس (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پسر آبدانان به لحاظ آماری معنا دار بوده است (جدول شماره ۲).

با مروری بر نتایج تحقیقات پیشین، مطالعه حاضر با یافته‌های امینی و همکاران (۱۳۹۰)، که حاکی از آن است که روش تدریس استاد می‌تواند انفعال، ناامیدی، سطحی‌نگری و حتی تقلب را در مقابل فعالیت، شور و شوق یادگیری و خلاقیت و نوآوری، به دنبال داشته باشد، همسو بود. همینطور نتایج پژوهش بیان‌فر و همکاران (۱۳۸۹) نشان داد که شیوه‌های تدریس معلمان یکی از عوامل اثرگذار بر بازده عاطفی یادگیری و بر خرده‌مقیاس‌های نگرش به مدرسه و خودپنداره تحصیلی بود. معلمان بیشتر از روش‌های تدریس سنتی بدون رعایت اصول و فنون آن استفاده می‌کردند و در اکثر کلاس‌های درس مورد

با مروری بر تحقیقات پیشین، نتیجه مطالعه حاضر با یافته های امینی و همکاران (۱۳۹۰) که نشان می دهد بین شیوه ارزشیابی استادان و روحیه علمی دانشجویان رابطه معنادار وجود دارد، همسو است، یکی از مؤلفه های قابل بررسی برنامه درسی که می تواند بر روحیه علمی دانشجویان مؤثر واقع شود، مؤلفه شیوه ارزشیابی است، اگر ارزشیابی در نظام دانشگاهی بر اساس انتظارات واقعی از دانشجو؛ یعنی نوآوری، خلاقیت، تحلیل، نقد و قضاوت صورت گیرد، دستیابی به بسیاری از اهداف آرمانی نظام آموزش عالی تضمین می شود. همینطور احمدیان (۱۳۹۱) به این نتیجه رسید که هرچقدر جنبه های مثبت مؤلفه های ارزشیابی تحصیلی در دانشگاه بیشتر باشد؛ گرایش به تفکر انتقادی بیشتر خواهد بود و هرچه قدر جنبه های منفی مؤلفه های سیستم ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانشگاه بیشتر باشد؛ ابعاد گرایش به تفکر انتقادی دانشجویان، کمتر خواهد بود. پژوهش حاضر با یافته های پروین (۱۳۹۲)، در راستای تأثیر ارزشیابی بر عزت نفس دانش آموزان همسو است.

ارزشیابی از آموخته های دانش آموزان، باعث مشخص شدن نتایج یادگیری می شود. ارزشیابی که اکثر معلمان انجام می دهند، بیشتر یادگیری های سطحی و محفوظات را در بر می گیرد. این ارزشیابی به یادگیری های سطحی منجر خواهد شد و زمینه بروز خلاقیت در دانش آموزان نخواهد شد. همچنین این ارزشیابی باعث رقابت بین دانش آموزان برای کسب نمره خواهد شد و به عنوان ابزاری جهت تنبیه از طرف معلمان مورد استفاده قرار می گیرد. این شیوه ارزشیابی باعث نگرانی هایی در دانش آموزان می شود و این روش ارزشیابی بستری جهت ابراز وجود دانش آموزان ایجاد نمی کند و نباید انتظار داشت که این نگاه به ارزشیابی، دانش آموزان خودکارآمدی را تربیت کند. نتیجه بررسی سؤال سوم پژوهش اهمیت این موضوع را نشان داد.

نتایج بررسی سوال چهار پژوهش: چهارمین سؤال پژوهش عبارت بود از این که نقش قوانین و مقررات (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر

مشاهده، معلمان روش ها و فنون تدریس مطرح شده در نظریه های یادگیری را مورد استفاده قرار نمی دادند.

معلم اصلی ترین نقش را در رسیدن به اهداف تعیین شده نظام تعلیم و تربیت بر عهده دارد و بی شک روش تدریس معلمان یکی از مؤثرترین عوامل در رسیدن به این مهم است. روش تدریسی که بیشتر معلمان مورد استفاده قرار می دهند غیر فعال است و معلمان وظیفه اصلی تدریس را برعهده دارند. روابطی که در حین تدریس وجود دارد مبتنی بر انضباط است. دانش آموزان منفعلانه وارد کلاس می شوند و منفعلانه کلاس را ترک می کنند، در این صورت جایی برای مشارکت دانش آموزان در یادگیری در نظر گرفته نمی شود، که می تواند منجر به منفعل بار آمدن دانش آموزان، ناامیدی، خودپنداره ضعیف و خودکارآمدی پایین گردد. این نوع روش تدریس دانش آموزانی که به توانایی خود ایمان داشته باشند و دارای خودکارآمدی باشند را تربیت نخواهد کرد. روش تدریسی که دانش آموزان در آن نقش فعال داشته باشند، بیشترین تأثیر را بر انگیزش درونی دانش آموزان می گذارد و موفقیت، داشتن ایمان به توانایی های خود و در نتیجه خودکارآمدی بالا را در پی خواهد داشت. نتیجه بررسی سؤال دوم پژوهش اهمیت این موضوع را نشان داد.

نتایج بر نتایج بررسی سوال سوم پژوهش: سومین سؤال پژوهش عبارت بود از این که نقش ارزشیابی (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی چگونه است؟ تحلیل انجام شده، پیرامون سوال شماره ۳ پژوهش، حاوی یافته های زیر بود:

تحلیل انجام شده پیرامون سوال سه پژوهش، نقش ارزشیابی بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی آبدانان حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش ارزشیابی (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر آبدانان به لحاظ آماری معنا دار بوده است (جدول شماره ۳).

خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی چگونه است؟

تحلیل انجام شده، پیرامون سوال حاوی یافته‌های زیر بود: تحلیل انجام شده پیرامون سوال چهار پژوهش، نقش قوانین و مقررات بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی آبدانان حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش قوانین و مقررات (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر آبدانان به لحاظ آماری معنا دار بوده است (جدول شماره ۴).

با مروری بر تحقیقات پیشین، نتیجه مطالعه حاضر با یافته های فتحی و اجارگاه و چوکده (۱۳۸۵) همسو است، که ساختار سازمانی یکی از عوامل موجود در قلمرو برنامه درسی پنهان با سطح افزایش کیفیت متوسط جهت پرورش شهروندان دارای تفکر انتقادی مورد تأکید قرار می‌گیرد. همچنین با پژوهش فلاح و همکاران (۱۳۸۹) که حاکی از تأثیر قوانین و مقررات بر فرایند یاددهی- یادگیری است همسو بوده است. لازم است با بازنگری در وضع قوانین و مقررات، برای اداره امور مختلف مدرسه، تصورات و نگرش مثبت را جایگزین تصورات منفی نمائیم تا از این راه بتوانیم به تقویت اعتماد به نفس و یادگیری دانش- آموزان کمک نمائیم.

قوانین و مقررات اگر به صورت شفاف بیان گردد و از خود شاگردان نیز در تدوین و اجرا و ارزشیابی قوانین مدرسه استفاده گردد، موجب افزایش اعتماد به نفس شاگردان شده و احتمال تأثیر مثبت قوانین و مقررات را بر روی خودکارآمدی دانش آموزان افزایش می‌دهد. در مقابل قوانین خشک و انعطاف ناپذیر مدرسه توانایی ابراز وجود دانش آموزان را سلب می‌کند و موجب اطاعت پذیری آنان می‌گردد و در نهایت باعث اعتماد به نفس پایین دانش- آموزان خواهد شد. که در این صورت احتمال کاهش خودکارآمدی دانش آموزان وجود خواهد داشت. نتیجه بررسی سؤال چهارم پژوهش اهمیت این موضوع را نشان داد.

نتایج بررسی سوال پنج پژوهش: پنجمین سؤال پژوهش عبارت بود از این که نقش مکان فیزیکی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی چگونه است؟ تحلیل انجام شده، پیرامون سوال شماره ۵ پنج پژوهش، حاوی یافته‌های زیر بود:

تحلیل انجام شده پیرامون سوال پنج پژوهش، نقش مکان فیزیکی بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر ابتدایی آبدانان حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش مکان فیزیکی (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پسر آبدانان به لحاظ آماری معنا دار بوده است (جدول شماره ۵).

با مروری بر تحقیقات پیشین، نتیجه مطالعه حاضر با یافته های وبر (۲۰۰۹) همسو است. وبر در تحقیق خود به این نتیجه رسید که دانش آموزان ترجیح می‌دهند در کلاس‌های کاملاً تزئین شده، زیبا و پر نور درس بخوانند. همچنین یافته های پژوهش حاجی (۱۳۸۷) به این نکته اشاره دارد که ساختار فیزیکی مدرسه در کنار سایر موارد بر منضبط ساختن فراگیران اثر می‌گذارد. پژوهش پروین (۱۳۹۳)، حاکی از آن بود که مکان فیزیکی مدرسه در مسئولیت پذیری دانش آموزان مؤثر بوده است.

فضای فیزیکی مدرسه یکی از عوامل بسیار مهم است که به شیوه‌های مختلف بر روی یادگیری، تدریس و سایر فعالیت های که در مدرسه اتفاق می‌افتد مؤثر است. در کلاس‌های درسی مدارس، چیدمان صندلی‌ها پشت سر هم است که این احساس را به دانش آموزان القا می‌کند، که همه‌ی آنها تحت کنترل معلم هستند. شکل ظاهری و نحوه‌ی چیدمان میز و صندلی‌های کلاس به این شکل باعث می‌شود دانش آموزان این فرض را داشته باشند که نیازی به بحث و تبادل افکار با آنان نیست و این خود منجر به گوشه‌گیری و منفعل بار آوردن دانش آموزان می‌شود. که در این صورت احتمال کاهش خودکارآمدی دانش آموزان وجود خواهد داشت. نتیجه بررسی سؤال پنجم پژوهش اهمیت این موضوع را نشان داد.

نتایج بررسی سوال شش پژوهش: ششمین سؤال پژوهش عبارت بود از این که نقش محتوا (به عنوان یکی از مؤلفه های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش-آموزان پسر ابتدایی چگونه است؟ تحلیل انجام شده، پیرامون سوال شماره ی شش پژوهش، حاوی یافته‌های زیر بود:

تحلیل انجام شده پیرامون سوال شش پژوهش، نقش محتوا بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پسر ابتدایی آبدانان حاکی از آن است که از دیدگاه معلمان نقش محتوا (به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان) بر خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان پسر آبدانان به لحاظ آماری معنا دار بوده است (جدول شماره ۶).

با مروری بر تحقیقات پیشین، نتیجه مطالعه حاضر با یافته های بیان‌فر (۱۳۸۹) همسواست، که نشان داد نگرش دانش‌آموزان به محتوای کتاب‌های درسی یکی از عوامل مؤثر بر بازده‌های عاطفی یادگیری و بر خرده‌مقیاس‌های نگرش به مدرسه و خودپنداره تحصیلی بود. همین‌طور یافته‌های پژوهش امینی و همکاران (۱۳۹۰) نشان داد بین محتوای دروس با روحیه علمی دانشجویان رابطه معناری وجود داد. در واقع، آن دسته از محتواهایی که با نیازهای دانشجویان مرتبط نباشد و در نحوه‌ی سازماندهی آنها ملاحظات فنی لازم رعایت نشود و در عین حال به-گونه‌ای یک طرفه در صدد القای کلیشه‌ها و ذهنیت‌های قالبی به دانشجویان باشد، نمی‌تواند باعث رشد و ترویج روحیه علمی در دانشجویان شود. همچنین یافته‌های پژوهش با نتایج تحقیق احمدیان (۱۳۹۱)، که هرچقدر جنبه‌های منفی مؤلفه‌های محتوای دروس رشته‌ی تحصیلی دانشگاه بیشتر باشد؛ گرایش به ابعاد تفکر انتقادی کمتر خواهد بود همسو است.

نگاه دانش‌آموزان به محتوا تا حد زیادی به اهمیتی که مدارس به برخی درس‌هایی دهند وابسته است. پژوهش-های مختلف نشان می‌دهد که مدارس به دروس مختلف به یک اندازه اهمیت نمی‌دهند. به همین خاطر دانش‌آموزان یاد می‌گیرند، که برخی از دروس اهمیت ندارند.

محتوایی که روحیه اطاعت پذیری را به دانش‌آموزان القا کند و بستری را برای کنجکاوی و سؤال پرسش فراهم نیاورد، نمی‌تواند باعث خودکارآمدی بالا در دانش‌آموزان گردد. نتیجه بررسی سؤال ششم پژوهش اهمیت این موضوع را نشان داد.

پیشنهاد‌های پژوهش

پیشنهاد‌های کاربردی

- توجه معلمان به ظاهر و گفتار خود در برخورد با دانش-آموزان و توجه به تقویت عزت نفس و خودپنداره دانش-آموزان و برقراری عدالت در بین آنها.

- آگاه کردن معلمان از نقش روش تدریس به‌عنوان یکی از اثر گذارترین مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر خودکارآمدی دانش‌آموزان.

- ارزشیابی از دانش‌آموزان بر اساس فعالیت‌های کلاسی.
- استفاده از نظرات دانش‌آموزان در تدوین قوانین مدرسه.
- طراحی چیدمان میز و صندلی‌های کلاس به شکلی که دانش‌آموزان به راحتی با هم تبادل نظر کنند و نصب پوسترها و نوشته‌های علمی در کلاس‌های درس.
- توجه یکسان معلمان به دروس مختلف، جهت ایجاد این تصور که همه‌ی دروس دارای اهمیت هستند.

پیشنهاد‌های پژوهشی

- برنامه درسی پنهان ابعاد گسترده‌ای را در بر می‌گیرد؛ به بررسی نقش ابعاد دیگر این برنامه بر خودکارآمدی بپردازند.

- بررسی رابطه بین برنامه درسی پنهان با عزت نفس دانش‌آموزان.

- بررسی رابطه بین برنامه درسی پنهان با نحوه تدریس معلمان.

منابع

- ابراهیمی قوام، صغری (۱۳۸۸). «کاربرد نظریه‌های یادگیری در برنامه‌ریزی درسی»، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهرری.

- اسکندری، حسین (۱۳۸۷). «برنامه درسی پنهان»، تهران: نشر نسیمیا.
- اسکندری، حسین (۱۳۸۳). تربیت پنهان، تهران: تزکیه.
- افروز، غلامعلی (۱۳۷۷). رابطه‌ها: معلم‌ها و شاگردها، دوفصلنامه علوم تربیتی و روانشناسی، شماره ۲۳۱.
- امینی، محمد و مهدی‌زاده، مریم و ماشاللهی‌نژاد، زهرا و عزیززاده، مرضیه (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان و روحیه علمی دانشجویان، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۶۲، صص ۸۱-۱۰۳.
- احمدیان، مینا (۱۳۹۱). «بررسی رابطه‌ی بین مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان با ابعاد گرایش به تفکر انتقادی دانشجویان دانشگاه شاهد»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد.
- برزگر، نادر و سلیمانی، عباس (۱۳۸۶). اصول و مبانی برنامه ریزی درسی، اسلامشهر، انتشارات: دانشگاه آزاد اسلامی.
- بیان‌فر، فاطمه و همکاران (۱۳۸۹). «تبیین اثر برنامه درسی پنهان مدارس بر بازده‌های عاطفی یادگیری در دانش‌آموزان دوره راهنمایی به منظور ارائه مدل»، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، سال پنجم، شماره ۱۷، تابستان ۱۳۸۹، ۵۷ تا ۸۵.
- پروین، مستانه (۱۳۹۳). «بررسی نقش برنامه‌ی درسی پنهان بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول از دیدگاه معلمان: مطالعه موردی شهرگیلانغرب»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد.
- حاجی، سامرند (۱۳۸۷). «بررسی نقش برنامه درسی پنهان در رفتار انضباطی دانش‌آموزان از دیدگاه مدیران مدارس ابتدایی شهرستان مهاباد در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶»، تهران، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، رشته‌ی برنامه ریزی درسی.
- حداد علوی، رودابه (۱۳۸۶). «برنامه درسی پنهان: پژوهش در یادگیری‌های ضمنی»، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۹۰، تابستان ۱۳۸۶، صص ۳۳.
- عبداللهی، بیژن. (۱۳۸۵). «نقش خودکارآمدی در توانمندسازی کارکنان». تدبیر. اردیبهشت (۱۳۸۵). شماره ۱۶۸. (صص ۳۵ تا ۴۰).
- فتحی واجارگاه، کوروش و چوکده، سکینه واحد (۱۳۸۵). «شناسایی آسیب‌های تربیت شهروندی در برنامه درسی پنهان
- نظام آموزشی متوسطه نظری از دیدگاه معلمان زن شهر تهران و ارائه راهکارهایی برای بهبود وضعیت آن»، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۱۷، پاییز ۱۳۸۵، صص ۹۳.
- فلاح، وحید؛ بریمانی، ابوالقاسم؛ نیازآذری، کیومرث؛ مؤتمنی، همایون؛ مهدوی، هیلدا (۱۳۹۱). «بررسی نقش مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی پنهان بر یادگیری دانش‌آموزان در مدارس متوسطه»، فصلنامه مدیریت، سال نهم، صص ۴۵-۹۱.
- قورچیان، نادرقلی (۱۳۷۷). «تحلیلی از برنامه درسی مستتر، بحثی نودر ابعاد ناشناخته نظام آموزشی»، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، تهران، شماره ۵.
- قورچیان، نادرقلی؛ تن‌ساز، فروغ (۱۳۷۴). سیمای روند تحولات برنامه درسی به عنوان یک رشته تخصصی از جهان باستان تا به امروز، تهران: موسسه پژوهشی برنامه ریزی آموزش عالی.
- کریمی، فاطمه (۱۳۹۱). «برنامه‌ی درسی پنهان؛ تاکید بر تربیت اجتماعی»، فصلنامه راهبردهای آموزش، دوره ۵، ش ۲، صص ۱۲۵-۱۳۰.
- مصلی‌نژاد، لیلی و همکاران (۱۳۹۲). «نقش استادان در شکل‌گیری ابعاد برنامه پنهان، مجله گام‌های توسعه در آموزش پزشکی»، دوره ۸، شماره دوم
- ملکی، حسن (۱۳۸۴). «برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)»، مشهد: پیام اندیشه.
- ملکی، حسن (۱۳۸۵). «برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)»، مشهد: پیام اندیشه.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۸). «برنامه درسی: نظرگاهها، رویکردها و چشم‌اندازها»، تهران: به‌نشر.
- موسوی، فریبا (۱۳۸۷). «ظرایف مدیریت کلاس درس»، فصلنامه علمی پژوهشی رشد، شماره ۴، دی ۱۳۸۷.
- Durkheim E. (1961). Moral Education. New York: Free Press.
- Griffin, Christopher. (2006). Investigating the effects of stable personality traits on computer self-efficacy with repeated training. southern illinois university carbndale
- Martin, N.K; Yin, Z. & Baldwin, B Construct validation of the attitude and beliefs on classroom management control inventory. Journal of classroom interaction, . (1998). 33(2), 6-15.

- Ormord, J.E (2006). Educational psychology: Developing learners (5thed.). upper saddle River, N.J: pearson/ Merrill prentice Hall.
- Schunk, D.H., pintrich, P.R., & Meece, T.L. (2006). Motivation in education: theory, research, and applications (3rd ed.) upper .
- Weber, S. (2009). Curriculum development: A political act.

Quarterly Journal of Educational Psychology

Islamic Azad University Tonekabon Branch

Vol. 8, No. 1, spring 2017, No 29

Journal of Educational
Psychology

Attainment the roles and components of the hidden curriculum in the educational self-efficacy of son students from view of the Abdanan city teachers

Akbar Rahnama¹, Ayoub Alifat², Mahmoud Omidi³

- 1) Associate Professor, Department of Educational Sciences, Shahed University, Tehran, Iran.
- 2) Master student of curriculum planning studies at Shahed University, Tehran
- 3) Master student of curriculum planning studies at Shahed University, Tehran

*Corresponding: mahmoudomidi@yahoo.com

Abstract

The aim of this study was to attainment the roles and components of the hidden curriculum in the educational self-efficacy of son students from view of the Abdanan city teachers. . The Methods of Descriptive resaerch is survey. In this study, six factors is considered as components hidden curriculum,that including the role of teachers, teaching methods, assessment, rules and regulations, physical location and content. The population of all primary school teachers at ABDANAN is 307. The study sample consisted of 171 individuals. This study has two questionnaires. To assess the educational self-efficacy was used Mohaghegh questionnaire and to measure the hidden curriculum combined of Parvin (1393) and Ahmadian (1391) questionnaire was used. To data analysis descriptive statistics (mean, standard deviation) and inferential statistics (t-test single group, variance analysis) was used. The study revealed that from the Abdanan primary teachers view, the role of self-efficacy educational components of the hidden curriculum had effect on boys' primary schools and this relationship was statistically significant. In this study, the most effective element factors on educational self-efficacy is teaching methods and the lowest is content.

Key words: hidden curriculum, educational self-efficacy, Abdanan.
